

ВІДГУК

доктора юридичних наук, доцента Волошанівської Тетяни Володимирівни на дисертацію Комплектової Тетяни Олександрівни «Запобігання крадіжкам в Україні», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність дослідження. Кримінальні правопорушення проти власності є одними із найбільш розповсюджених, що зумовлено тим, що на їх кількісний показник впливають типові та сталі детермінанти. Одночасно із цим, не дивлячись на вказане, протягом тривалого часового проміжку вчені не можуть сформувати універсальний та ефективний комплекс заходів та засобів, здатних позитивним чином вплинути на кримінологічну ситуацію в цій частині. Необхідно відзначити, що одним із найбільш часто вчинюваних майнових кримінальних правопорушень залишається крадіжка.

В умовах воєнного стану законодавець дещо змінив підхід до складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 185 КК України шляхом доповнення кримінально-правової норми новою кваліфікуючою ознакою – вчиненням діяння в умовах воєнного стану. Проте таке рішення до сьогодні не оцінюється практиками як однозначно правильне та здатне знизити кількість таких протиправних діянь. Одночасно із цим поява нових детермінант, зумовлених повномасштабною агресією російської федерації проти України та умовами дії особливого правового режиму воєнного стану (більшість із яких мають соціально-економічне підґрунтя) утворюють додаткові причини, які сприяють інтенсифікації таких криміногенних факторів. Вказане свідчить про те, що, не дивлячись на широкий інтерес науковців щодо розробки заходів кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України та на наявність низки концептуальних праць, присвячених розв'язанню такої проблеми, остання залишається актуальною та потребує проведення подальших наукових досліджень за цим напрямом.

Зокрема це стосується аналізу та виявлення відповідних причин та умов, які утворюють детермінаційний комплекс, що негативним чином впливає на кількісний показник крадіжок в Україні; уточнення кримінологічних ознак

особи кримінального правопорушника; розробки заходів кримінологічного запобігання таким кримінальним правопорушенням в умовах дії особливого правового режиму воєнного стану тощо.

Отже, вказане свідчить про те, що тема дисертації Тетяни Олександрівни Комплектової є актуальною та своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Актуальність та відповідність дисертації сучасним програмним та стратегічним документам підтверджується тим, що дисертаційне дослідження проведено відповідно до Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони на 2023-2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023. Тема дисертації відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025–2029 роки, затвердженої Наказом МВС України від 21 травня 2024 р. № 326. Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Донецького державного університету внутрішніх справ (протокол від 03 серпня 2023 року № 20), уточнено – 28 серпня 2024 року (протокол № 26).

Наукова новизна представлених результатів проведеного здобувачкою дослідження. Метою роботи є виявлення та усунення прогалин, пов'язаних із кримінально-правовим та кримінологічним запобіганням кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України, шляхом формування пропозицій щодо змін та доповнень до національного законодавства та кримінологічної практики у сфері боротьби із кримінальними правопорушеннями проти власності. Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері протидії кримінальним правопорушенням проти власності. Предметом дослідження є запобігання крадіжкам в Україні. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексним монографічним дослідженням, в якому проаналізовано стан кримінально-правового та кримінологічного забезпечення запобігання

кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну.

У дисертації висунуто низку положень, нових для теорії кримінального права та кримінології. Заслугує на підтримку запропонована систематизація напрямів теоретико-прикладних досліджень у галузі кримінально-правового та кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема: 1) історико-правові дослідження, присвячені уточненню особливостей розвитку законодавства про кримінально-правовий захист власності; 2) порівняльні (компаративні) дослідження, скеровані на визначення спільних та розбіжних рис кримінально-правової політики та кримінологічної практики протидії кримінальним правопорушенням проти власності у зарубіжних країнах; 3) дослідження, присвячені проблемам кваліфікації кримінальних правопорушень проти власності; 4) дослідження, присвячені проблемам кримінологічного та віктимологічного запобігання кримінальним правопорушенням проти власності; 5) дослідження, присвячені проблемам кримінально-правової та кримінологічної протидії кримінальним правопорушенням проти власності в умовах воєнного стану.

Цікавою є система заходів запобігання кримінальним правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема, до якої включено: 1) загальносоціальні заходи: запровадження програм сприяння розвитку малого та середнього бізнесу; підвищення ефективності програм соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб, зокрема шляхом фінансування отримання ними актуальних професій; 2) спеціально-кримінологічні: узагальнення судової практики щодо підстав та наслідків звільнення осіб, які вчинили крадіжки від покарання та його відбування; удосконалення судово-експертної діяльності в частині проведення огляду місця події та судових експертиз за фактом вчинення кримінальних правопорушень проти власності; удосконалення кримінально-правових норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності; забезпечення належного проведення досудового розслідування та судового розгляду у кримінальних провадженнях,

розпочатих за фактом вчинення крадіжки; 3) індивідуально-профілактичні: удосконалення переліку обмежень, які застосовуються до осіб, які вчинили крадіжку та щодо яких встановлено адміністративний нагляд; розроблення індивідуальних програм ресоціалізації осіб, які вчинили крадіжку та відбули покарання.

Відповідними є визначені кримінологічні ознаки особи, яка вчиняє крадіжку: чоловік (83 %), віком 29-39 років (42,3 %) із базовою середньою освітою (80,5 %), працездатний, але такий, що не працює та не навчається (90 %); раніше вчиняв кримінальні правопорушення (21,6 %); має судимість (15,2 %). В окремих випадках кримінальний правопорушник знаходився у стані алкогольного сп'яніння, вчинив діяння у складі організованої групи/злочинної організації.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Сформульовані дисертанткою наукові положення, висновки і рекомендації є обґрунтованими, що підтверджуються емпіричною базою, яку становлять результати вивчення 180 судових вироків (за 2019–2025 рр.) за ст. 185 КК України; аналітичні дані Верховного Суду, статистичні дані Офісу Генерального прокурора та суду, а також сукупністю обраних методів наукового пізнання.

Дисертаційне дослідження проведено із використанням комплексу загальнонаукових та спеціально-наукових методів із застосуванням діалектичного та прагматодіалектичного підходу. За допомогою загальнонаукових методів в роботі було побудовано структуру дослідження, а також визначено та уточнено загальний зміст основних понять. Спеціально-наукові методи дозволили деталізувати та вирішити окремі проблеми, розв'язання яких утворюють мету дисертаційного дослідження. Історико-правовий та догматичний метод надали можливість охарактеризувати генезу становлення кримінального законодавства щодо кримінальної відповідальності за крадіжки, а також надати кримінально-правову та кримінологічну характеристику кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України; логіко-

семантичний метод дозволив удосконалити основні терміни та поняття, які використовувались під час дослідження; метод експертних оцінок використано для з'ясування ефективності діяльності суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням та визначення детермінант крадіжки; метод структурно-функціонального аналізу використано під час удосконалення заходів запобігання крадіжкам; метод контент-аналізу надав можливість опрацювати та узагальнити матеріали судової практики; статистичний метод дозволив проаналізувати судову та правоохоронну статистику щодо кількісно-якісного показника кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України.

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях.

Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено у десяти наукових публікаціях, серед яких 5 статей у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 4 тези доповідей на науково-практичних заходах.

Оцінка оформлення дисертації та академічної доброчесності.

Дисертація відповідає вимогам чинного Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. Порухів правил академічної доброчесності не виявлено.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в можливості застосування результатів дослідження, висвітлених в дисертації у: законотворчій діяльності – під час удосконалення нормативно-правових щодо запобігання кримінальним правопорушенням проти власності; науково-дослідній сфері – під час проведення кримінально-правових та кримінологічних досліджень у сфері протидії злочинності взагалі та кримінальним правопорушенням проти власності зокрема (Акт впровадження у науково-дослідну діяльність Донецького державного університету внутрішніх справ від 28.04.2025); правозастосовній діяльності – для розроблення й удосконалення нормативно-правових актів, підготовки цільових програм та планів з питань протидії кримінальним

правопорушенням проти власності; освітньому процесі – при викладанні дисциплін: ОК 19 «Кримінальне право», ОК 20 «Кримінологія» освітньо-професійної програми «Право (поліцейські)» Law (Police Officers) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 Право, галузі знань 08 Право, кваліфікація: 24 бакалавр права та ОК 11 «Кримінальне право», ОК 20 «Кримінологія» освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність», першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 262 галузі знань 26 Цивільна безпека, кваліфікація: бакалавр правоохоронної діяльності, а також при підготовці лекцій і навчальних посібників із цих дисциплін (Акт впровадження в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ від 29.04.2025).

Загалом позитивно оцінюючи роботу Т.О. Комплектової, необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії:

1. Дослідження виглядало би більш комплексно, якби дисертантка в окремому підрозділі приділила увагу дослідженню зарубіжного досвіду запобігання крадіжкам. Тим більше, що, як видається із пропозиції доповнення кримінально-правових норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за посягання на власність особливо кваліфікуючою ознакою – вчинення їх з метою сприяння та/або фінансування тероризму, яка заснована на позитивному досвіді Польщі та Чехії, зарубіжні кримінальні законодавства під час написання роботи авторкою вивчались.

2. Не у повній мірі аргументованими видаються пропозиції декриміналізації незаконного заволодіння/викрадення/привласнення/вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів; транспортних засобів; наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та прекурсорів; обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; документів, штампів, печаток тощо та визначення можливості кваліфікувати такі дії за відповідними статтями VI розділу КК України. Під час публічного захисту на

цьому питанні доцільно зупинитись більш детально та навести додаткові аргументи.

3. Дисертантка наводить аргументи на користь думки щодо доцільності уточнення кваліфікуючої ознаки, передбаченої ч. 4 ст. 185 КК України та визначення крадіжки, як такої, що вчинена із використанням умов воєнного стану. В цілому не заперечуючи такий підхід, необхідно вказати на потенційну ймовірність того, що оновлення у такий спосіб редакції ч. 4 ст. 185 КК України може призвести до проблем у правоохоронній та судовій практиці через відсутність розуміння змісту поняття «використання умов воєнного стану». Враховуючи вказане, під час захисту дисертантці доцільно висловити свою позицію щодо цього питання.

4. Однією із кримінологічних тенденцій щодо кількісних показників кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України авторка визначає зниження ефективності кримінального законодавства в частині протидії крадіжкам, зумовлене зростанням кількості випадків застосування до кримінальних правопорушників заохочувальних кримінально-правових заходів. Під час захисту така позиція також має бути додатково аргументована, оскільки зростання кількості випадків застосування до кримінальних правопорушників заохочувальних кримінально-правових заходів не завжди має апріорі оцінюватись як чинник, який може сприяти інтенсифікації відповідних криміногенних загроз.

Проте вказані зауваження носять дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Комплектової Тетяни Олександрівни «Запобігання крадіжкам в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці

і вирішенні задач, спрямованих на удосконалення діяльності із запобігання крадіжкам. Дисертація за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 - Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами), наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка – Комплектова Тетяна Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право»

Офіційний опонент:

**Доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін інституту права та безпеки
Одеського державного університету
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент**

Тетяна ВОЛОШАНІВСЬКА